

серцем, з байдужим виразом обличчя лізуть з однією метою – пити кров з України [3, №59, с. 1].

Вербалізатором концепту «війна» служить і вираз українського пророка Т. Шевченка «врем'я люте»: Їй так хочеться, щоб скінчилося «врем'я люте» і настав «садок вишневий коло хати» [3, №59, с. 2]. Перебіг війни автори газетних текстів, слідом за Шевченком, змальовують так: Та поки що «неначе люди подуріли: самі на панщину ідуть і діточок своїх ведуть» [3, №59, с. 2], а її кінець асоціюється в них із «новим життям»: І мріють не про те, щоб таке жакіття завершилось й прийшло нове життя [3, №59, с. 2].

Помітно розширюють номінативне поле різні тропеїчні одиниці, наприклад, метафора страшна пелена війни (Схід України огорнутий страшною пеленою війни [3, №50, с. 6]) або епітет братовбивча (Сьогодні вели розмову щодо зупинення братовбивчої війни і стосовно євроінтеграції, адже країна давно заслужила щоб бути в європейській сім'ї [3, №48, с. 2]).

Проаналізувавши газетні тексти про війну в Україні, виокремлюємо такі метафоричні моделі:

1. Війна – це жах, страхіття: Люди йшли на вибори з величезним бажанням якомога швидше отримати главу держави, який повністю і легітимно візьме на себе відповідальність разом зупинити те страхіття, яке важко було навіть уявити у ХХІ ст., зупинити війну, – сказав Іван Кириленко [3, №48, с. 2]. Вона у всі часи була і є страшною, адже забирає життя багатьох, сіє ворожнечу і сльози: Сьогодні суспільство чекає відповідей від влади: коли закінчиться цей жах [3, №59, с. 2].

2. Війна – це злочин, зокрема проти людства: Дії бойовиків на Донбасі треба трактувати як злочини проти людства [3, №57, с. 3].

3. Війна – це політика: Вибірчий бюлетень – це найпотужніша зброя в руках громадян, щоб захистити країну [3, №69, с. 2]. Зауважимо, що будь-яка війна є політичним явищем, оскільки її перебіг, час і масштаб залежать від керівництва держави.

4. Війна – це бізнес, у якому можна вкрасти, нажитися: Більшість генералів не здатні до боротьби, у них мізки зайняті лише тим, як украсти на війні [3, №48, с. 3]; А позитивними сюжетами для найвних криється бажання вчорашні регіоналів будь-якою ціною залишитися в політиці й далі грабувати країну [3, №69, с. 2].

5. Війна – це небезпечна хвороба: Якщо його зараз не зупинити спільними зусиллями, то ракова пухлина російського фашизму може швидко перерости у метастази і спричинити набагато більші втрати для України, Європи і всього світу [3, №59, с. 2].

Зазначимо, що для сучасного суспільства характерна тенденція до стирання граней між війною та миром, адже мир є наче "антивійна", тобто організована боротьба з війною. У ході війни бувають ситуації, коли сторони, що воюють, погоджуються припинити боротьбу. Це не обов'язково є кінцем війни, це може бути лише припиненням вогню з метою провести переговори для встановлення миру: Бойовики кожний день порушують перемир'я, обстрілюють українських силовиків, викрадають, грабують та катують місцевих мешканців [3, №50, с. 3]. Перемир'я чи припинення вогню зазвичай позначає тимчасове припинення ворожих дій на узгоджений проміжок часу на погодженій території (Петро Порошенко припинив перемир'я у зоні дії АТО [3, №53, с. 4]).

Загалом антонімічні концепти «війна» – «мир» традиційно відображають прототипічну оцінку полярних суспільно-політичних явищ. Якщо в першому споконвіку закладена негативна оцінка, яку підсилюють прикметники негативної семантики, метафоричні моделі та словосполучення, що апелюють до негативних асоціативних образів, то в другому – навпаки.

Висновки. Проведений аналіз продемонстрував, що концепт «війна» характеризується багатомірністю і варіативністю, які виявляються як у засобах його вербалізації, так і в семантиці. Автори газетних текстів про війну не лише послуговуються традиційними для української лінгвокультури номінативними засобами, а й використовують власні, нерідко образні конструкції. Лінгвалізація досліджуваного концепту засвідчила симпатії й антипатії журналістів до понять війни і миру, ворогів і захисників тощо. Усе це може стати предметом подальших наукових досліджень у лінгвоконцептології.

ЛІТЕРАТУРА

1. Венедиктова Л. Н. Концепт «война» в языковой картине мира: сопоставительное исследование на материале английского и русского языков: автореф. на соискание науч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.20 «Сравнительноисторическое, типологическое и сопоставительное языкознание» / Л. Н. Венедиктова. – Тюмень, 2004. – 18 с.
2. Степанов Ю. С. Константы: Словарь русской культуры (опыт исследования) / Ю. С. Степанов. – М.: Академический проект, 2004. – 992 с.
3. Свобода. – №44-69. – 2014.

Рибка С.

Науковий керівник – доц. Буда В.А.

КОНЦЕПТ «ВІЙНА» У МОВІ СУЧАСНИХ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ ПРО АТО

Війна як факт, процес і явище, на жаль, ніколи не втрачає своєї популярності й актуальності у суспільному, а, отже, в мовознавчому аспектах. Це страшне слово завжди є складовою активного словника людей різних національностей, а лексема не перестає з високою частотністю вживатися у художній літературі.

На сьогодні набули шаленого розвитку і популярності наукові і дослідницькі праці, об'єктом яких є концепт війни. За Й. А. Стерніним: «Концепт – одиниця концептосфери, тобто упорядкованої сукупності одиниць мислення народу, яка містить у собі всі ментальні ознаки того чи іншого явища, що відображені свідомістю народу на даному етапі його розвитку і забезпечує осмислення дійсності» [7, с. 65]. Згідно з різними дефініціями, концепт – це «знання людини про дійсність в її елементах і перспективах» [5, с.120]; концепт – «відомості про те, що індивід знає, думає, уявляє про об'єкти» [4, с. 241]; тощо. Досліджено, що концепт *війна* належить до більш актуалізованих об'єктів наукового аналізу на противагу концепту *мир*. Таке явище помітне не лише у мовознавстві, а й у філософії, літературознавстві, психології, соціолінгвістиці тощо.

Війна як суспільно-політичний феномен присутня в будь-якій національно-мовній і індивідуально-мовній картині світу, як правило, ототожнена з такими поняттями: страх, самотність, розпач, біда, смерть, невгамованість, горе, безвихідь... За словами Л. М. Венедиктова: «Війна – це етнічно, культурно зумовлене, складне, структурно-смісловне, вербалізоване утворення, яке ґрунтується на понятійній основі і включає в свою архітектоніку образ і оцінку. Понятійна складова формується фактуальною інформацією про війну як реальне явище, що слугує основою для утворення концепту. Образна складова культурного концепту «війна» пов'язана зі способом пізнання дійсності, і в неї входять усі ті наївні уявлення, які існують у свідомості різномовних індивідів у зв'язку з цим концептом» [2].

Загальновідомо, що лінгвістична природа будь-якого концепту передбачає його закріпленість за певними вербальними засобами реалізації, які в єдності становлять план вираження відповідного лексико-тематичного поля, що знаходиться навколо певної тематичної домінанти (ядра), представленого словом-концептом. В основі лексико-семантичного поля «війна» знаходиться базова лексема *війна*, яка цілком прогнозовано є основним репрезентантом цього концепту. «Словник української мови» тлумачить цю лексему як «1. Організовану збройну боротьбу між державами, суспільними класами тощо. 2. перен. Стан ворожнечі між ким-небудь; суперечка, сварка з кимсь; боротьба» [6, I, с. 669]. Зазначимо, що у мові художніх текстів вживаються лексеми як з прямим, так і з переносним значенням. Як правило, переносне значення є похідним, воно створюється на базі бінарних опозицій: добро – зло, фізичне-гіпотетичне, вчинок – реакція тощо. Процес реальної війни є запорукою створення психологічної, що інколи призводить до фатальніших наслідків. Цікавим є військовий сленгізм «*дискотека*», що вживається на позначення війни, але війни не як загального процесу, а конкретного найбільш імпульсивного, трагічного та незабутнього протистояння (*Я думаю, що чоловік на війні мусить бути готовим до смерті в будь-яку хвилину і в будь-якому місці – хай то буде автозаправка, блокпост чи дискотека* [9, с. 75]; *І в мене склалося враження, що вам наші наступи зовсім не потрібні, хіба що для того, аби списати на ці дискотеки якомога більше набоїв, амуніції, техніки, аби, по простому кажучи, нагріти на цьому руки* [9, с. 75]).

Номінативне поле концепту «війна» у досліджуваних текстах вербалізоване передусім такими лексемами: *війна, бій, боєць, доброволець, армія, сепаратист*. На периферії ми простежили лексеми військової/воєнної тематики: *батальйон, блокпост, передова, полон, бойові дії, амуніція*. Віддаленими від ядра, проте такими, що входять до лексико-семантичної схеми, є: *бліндаж, військові, військова підготовка, військова служба, військова частина, військове формування*.

У творах, які описують ситуацію АТО, лексико-семантичне поле війни представлене різними групами і підгрупами, які презентують всебічну семантико-структурологічну картину описуваних подій. Нетиповим для традиційного розуміння є слот на означення самої суті і причини виникнення та розуміння війни, у текстах він переданий через допоміжні мовні засоби, найчастіше – риторичний запитання (*– Якась химерна війна... З Гітлером було важко, але хоч зрозуміло з ким воюєш. А зараз розмовляємо з ворогом однією мовою, камуфляж зі схожої тканини, і лише ми носимо розпізнавальні знаки. Як людям знати, хто насправді прийшов визволяти їх від чогось чи когось* [об, с. 155]).

Найбільш уживаною є лексема «війна» з первинним семантичним значенням, тобто як процес боротьби між супротивниками (*Його душили сльози, що скільки хлопців загинули чи залишилися каліками, а тут доморощені патріоти досі не вірять, що в країні триває справжня війна* [8, с. 201]; *Мам, я й після війни не вернуся додому* [9, с. 44]; *Відколи почалася війна, їхні працівники кляли з кожної зарплати внески в ящик, що залишили волонтери* [8, с. 333]; *На кожній війні бувають жертви, і не вина солдата, де його наздогнала куля* [8, с. 307]; *Покликали війну на свою землю, пустили її до хати* [1, с. 239]; *А війні ще ж не кінець.....* [8, с. 225]).

Також лексема «війна» є носієм не тільки сучасних, але і минулих подій, що знову ж таки підтверджує спільний основний концепт і спільне тематичне ядро (*Після Другої світової війни, думаєш, мало калік вернулося? ...* [8, с. 203]; *Після війни в більшості сіл України панувала розруха, не вистачало робочих рук, техніки, повільно відновлювалося тваринництво* [8, с. 175]; *Вдовам, чії чоловіки не повернулися з війни, колгосп надавав допомогу* [8, с. 177]; *Після Другої світової війни досі шукають загиблих* [8, с. 277]; *Згадайте хоча б близький нам усім результат Кавказької війни (Росії з Шамілем) і довічні почести, які надала Росія переможеному Шамілю після закінчення військових дій* [4, с. 77]; *Існує статистика, що після війни в Афганістані понад 63 % вояків потребували психологічної адаптації, 30% із них так і не змогли повернутися до нормального життя* [4, с. 80]; *Такі історії у нас були в Чеченській війні – взяття у полон за замовленням* [4, с. 122]).

На жаль, неминучим і невідступним є післясмак війни, що накладає слід на психіку і психосоматику людини. Відповідно утворюється нове значення лексеми, яке по своїй суті є не менш трагічне за попередні (*Слава Богу, що наші залишилися живий, а ми зобов'язані допомогти йому подолати синдром війни...* [8, с. 203]; *Війна жорстока, і кому довелося побувати в ній, той не зможе забути такого ніколи* [8, с. 229]; *– Ні, мамо, я вже трохи інша людина, душею постарів значаю більше на десять років, – заперечив, бо війна змінила його ставлення до життя* [8, с. 302]; *Всі ці блаза ми створювали для нього, а тепер, коли його забрала війна, втратили сенс життя* [8, с. 305]; *Після війни, яка рано чи пізно закінчиться, нам доведеться зіткнутися із новим викликом – це так званий «донецький» синдром, – пояснює лікар Андрій Рюмін* [4, с. 79]). Кожен із учасників і посторонніх це розуміє і, водночас, усвідомлює, що уникнути цього практично нереально (*– З війни повертаються або інвалідами, або чокнуті на голову* [8, с. 300]).

З нетиповим тлумаченням зустрічається лексема «війна» на означення невзаємних, насильницьких сексуальних відносин між людьми (*Дівчатка сиділи тихо на печі й боялися поворухнутися, поки між батьками тривала війна, а вранці про все розповідали бабусі* [8, с. 180]). Подібне змалювання «батьківської війни» є результатом психологічної війни чоловіка,

яка, в свою чергу, зумовлена суспільно-політичною картиною тогочасних подій. Тож бачимо, що логічно-причинний ланцюг все ж таки виводить будь-яке значення на первинне, традиційне значення слова *війна*.

У досліджуваних творах про АТО ми чітко простежуємо процес ментального сприйняття людиною дійсності, у якій:

ВІЙНА набуває негативного значення, символізуючи зло, безнадійність, велику ймовірність смерті: *Там же війна, і по-всякому можуть обставини складатися...* [8, с. 6]; *Легко розпалити війну, але важко її закінчити* [8, с. 119]; *Війна – це нещастя у збільшеному масштабі* [4, с. 23]; *Звісно, війна є війна* [4, с. 58];

ВІЙНА символізує печаль, розчарування, спустошення: *Навіщо ця війна, і кому вона потрібна? Зіпсувала людям плани, вигнала з домівок і ще не знати, якого горя людям завдась...* [8, с. 146]; *війна налякала багатьох жінок і вони стали неперемірливими* [8, с. 174]; *Вдома вони не уявляли масштаби людських бід. Які принесла українцям неоголошена війна, яку називають чомусь антитерористичною операцією* [8, с. 190]; *Війна погано впливає на всіх* [8, с. 275]; *Учора слухав бесіду двох ополченців, покалічених війною* [4, с. 42];

ВІЙНА сприймається як справа (хоч і негативна), яка приносить прибуток: *Але хтось хоче війни, стимулює її* [4, с. 44]; *Тут можна довго мізкувати, але зрозуміло одне: такі дії – лише на підтримку війни* [4, с. 45]; *Воно й правда: кому війна, а кому мати рідна* [8, с. 250]. Ця приказка вводить у контекст декілька разів, знову ж таки підсилюючи гіркоту і абсурдність воєнної сутності.

Отже, концепт війни, інтуїтивно зрозумілий і загальновідомий, насправді виявляється складним і не таким однозначним при спробі позначення конкретних подій, а сучасні суспільно-політичні перипетії, зокрема в зоні АТО, лише загострюють і ускладнюють це явище. На прикладі опрацьованих художніх текстів чітко бачимо багатоваріантність і багатоаспектність лексеми «війна», яка, зважаючи на час, події, ситуації, набуває нових семантичних значень і конотаційних відтінків, що, як правило, є негативно-оцінного характеру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вдовиченко Галина. Маріупольський процес: Роман / Г. Вдовиченко. – Харків: «Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – 288 с.
2. Венедиктова Л. Н. Концепт «война» в языковой картине мира: сопоставительное исследование на материале английского и русского языков: дис. канд. филол. наук: спец. 10.02.20 «Сравнительно- историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / Л. Н. Венедиктова. – Тюмень, 2004. – 180 с.
3. Макеєв Валерій. 100 днів полону. Або позивний «911»: Роман / В. Макеєв. – Черкаси: Видавець Олександр Третяков, 2015. – 128 с.
4. Павиленис Р. И. Проблема смысла современный логико-философский анализ языка / Р. И. Павиленис. – М.: Мысль, 1983. – 286 с.
5. Полужин М. М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення / М. М. Полужин. – Ужгород: Закарпаття. 1999. – 240 с.
6. Словник української мови: в 11 т. – К.: Наук. думка, 1970–1980. – Т. 1–11.
7. Стернин И. А. Когнитивная интерпритация в лингвокогнитивных исследованиях / И.А. Стернин // Вопросы когнитивной лингвистики. – 2004. – №1. – С. 60-70.
8. Фіалко Ніна. Обірвана струна: Роман / Н. Фіалко. – Тернопіль: Богдан, 2016. – 352 с.
9. Шкляр Василь. Чорне Сонце: збірка / В. Шкляр. – Харків: «Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. – 304 с.

Брлінська О.

Науковий керівник – проф. Струганець Л. В.

ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В ГАЗЕТНІЙ ПЕРІОДИЦІ

Сьогодні ЗМІ завдяки швидкому і широкому охопленню аудиторії здійснюють величезний вплив на свідомість людей, беруть участь у формуванні суспільної думки та активно віддзеркалюють різні сфери діяльності соціуму, у тому числі медичну сферу. С. Єрмоленко зазначає: «За сучасних умов активні процеси слововживання, вибору форми наголошування тощо найбільшою мірою визначаються мовною практикою ЗМІ. Останні здійснюють найвідчутніший вплив на вироблення узвичаєного мовного стандарту, вони формують і певні мовні смаки, моду на слововживання» [1, с. 7–8].

Одне з пріоритетних завдань держави – створення умов для повноцінного життя людини та забезпечення громадян високоякісною медициною. На жаль, в Україні зараз панує високий рівень захворюваності населення, щораз більшого поширення набувають невиліковні хвороби. Завдання ЗМІ полягає в інформуванні населення про проблеми медицини, загрози для здоров'я і життя людини та наданні порад щодо захисту від небезпечних захворювань. З огляду на це у мові загальноукраїнських та регіональних видань активно задіяна медична термінологія. Незважаючи на те, що науковці вивчали семантико-стилістичні особливості медичної термінології в пресі (Д. Сизонов, Н. Місник, Н. Поліщук), проблема функціонування медтермінів залишається **актуальною**. Це детерміновано динамікою лексико-семантичної системи української мови.

Метою статті є аналіз особливостей функціонування медичних термінів української мови у ЗМІ. Джерельною базою послужили періодичні видання «Україна молода» (всеукраїнська газета) і «Вільне життя» (обласна газета) за 2015-2016 рік.

Медична термінологія є змінною системою, що розвивається водночас із новими технологіями, пристосовується до потреб населення. Науковці зазначають, що «клінічна термінологія розвивається і